

De vaste commissie voor Veiligheid en Justitie heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de initiatiefnemer van de initiatiefnota «Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald: een overheidsfonds voor onderzoek naar justitiële dwalingen» (Kamerstuk 34 113, nr. 2).

De voorzitter van de commissie,
Ypma

De griffier van de commissie,
Hessing-Puts

Inhoudsopgave

I.	Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
1.	Justitiële dwalingen	2
2.	Achtergrond	3
3.	Huidige praktijk	3
4.	Voorstel	4
5.	Financiële consequenties	6
II.	Reactie van de initiatiefnemer	7

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

1. Justitiële dwalingen

De leden van de VVD-fractie hebben de initiatiefnota «Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald: een overheidsfonds voor onderzoek naar justitiële dwalingen» (hierna: de initiatiefnota) met oprechte interesse en waardering voor het initiatief bestudeerd. Deze leden zijn van mening dat het vertrouwen in de Nederlandse rechtspraak niet zonder reden groot is. Het overgrote deel van de strafrechtelijke vonnissen is immers van uitstekende kwaliteit. Personen worden in deze vonnissen terecht en op grond van verifieerbaar bewijs veroordeeld dan wel vrijgesproken van overtredingen of misdrijven. Vanzelfsprekend dient te worden voorkomen dat verdachten ten onrechte worden veroordeeld voor een ernstig misdrijf. De gevolgen van een onterechte veroordeling zijn immers zowel op emotioneel, financieel als sociaal vlak ontstellend groot. In deze initiatiefnota wordt voorgesteld om een overheidsfonds in het leven te roepen om justitiële dwalingen te herstellen door bij gerede twijfel aanvullend technisch onderzoek mogelijk te maken. Niettegenstaande dat voornoemde leden het voorstel sympathiek vinden, hebben zij hierover nog enkele opmerkingen en vragen.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de initiatiefnota. Ook zij zijn van mening dat er geen financiële belemmeringen mogen zijn die zouden kunnen verhinderen dat iemand zijn onschuld kan aantonen. Dat geldt wat betreft deze leden voor de rechtszoekende die nog verdacht wordt van een strafbaar feit, maar ook voor iemand die op goede gronden meent dat hij ten onrechte veroordeeld is.

De leden van de SP-fractie hebben met veel belangstelling kennisgenomen van de initiatiefnota en hebben hierover slechts enkele vragen.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van onderhavige initiatiefnota. Zij zijn van mening dat het tot de taak van de overheid behoort om justitiële dwalingen te voorkomen en te herstellen, teneinde het gestelde vertrouwen in de rechtstaat te behouden en te versterken. Zij danken de initiatiefnemer voor de verrichte inspanningen om middels onderhavige nota een bijdrage hieraan te leveren. Zij hebben nog enkele vragen. In het bijzonder vragen zij zich af de door initiatiefnemer geschetste oplossing voor het veronderstelde probleem wel de meeste gewenste is.

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van de initiatiefnota. Naar aanleiding hiervan hebben deze leden enkele vragen.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling en waardering kennisgenomen van het voorstel tot instelling van een overheidsfonds voor onderzoek naar justitiële dwalingen. Zij hebben nog enkele vragen dienaangaande.

2. Achtergrond

De leden van de VVD-fractie wensen allereerst te benadrukken dat op 1 oktober 2012 de Wet herziening ten voordele in werking is getreden. Deze wet biedt nieuwe perspectieven aan veroordeelden die onderzoek wensen te doen indien blijkt dat er gerede twijfel is over de juistheid van de veroordeling. De wet biedt immers aan veroordeelden voor ernstige misdrijven de mogelijkheid om ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag de procureur-generaal bij de Hoge Raad te verzoeken nader onderzoek te doen naar bepaalde feiten. Met de resultaten van dat onderzoek kan de herzieningsaanvraag vervolgens worden onderbouwd. Het is volgens de aan het woord zijnde leden zeer positief en van groot belang voor het praktisch nut van deze nieuwe toevoeging dat hiervoor een toevoeging kan worden afgegeven zodat ook on- en minvermogens geen drempel ervaren om een verzoek tot herziening te doen.

De leden van de SP-fractie zijn benieuwd of de initiatiefnemer nog steeds de mening is toegedaan dat een Revisieraad nodig is. Of is de wet, na het oplossen van de door initiatiefnemer aangekaarte knelpunten, voldoende toereikend?

De leden van de CDA-fractie vragen of de initiatiefnemer heeft overwogen om de evaluatie van de Wet herziening ten voordele na vijf jaar af wachten.

3. Huidige praktijk

De leden van de PvdA-fractie zouden graag willen dat de initiatiefnemer meer inzicht verschaft in het door hem gestelde dat de gewezen verdachte alleen kan aantonen dat er aanwijzingen van zijn onschuld zijn als hij daarvoor eerst zelf onderzoek heeft laten verrichten. Beschikt de initiatiefnemer bijvoorbeeld over concrete informatie waaruit blijkt dat vanwege een gebrek aan financiële middelen dat onderzoek niet heeft kunnen plaatsvinden? Waaruit blijkt dat voor het aannemelijk maken van de genoemde aanwijzingen altijd onderzoek nodig is? Hoe vaak komt het voor dat de procureur-generaal bij de Hoge Raad bij gebrek aan deugdelijk onderzoek vanwege de veroordeelde geen gehoor vindt? Hoe vaak komt het nu voor dat een nieuwe feitelijke omstandigheid of nieuwe inzichten van deskundigen ook zonder voorafgaande onderzoek vanwege de veroordeelde tot herziening leidt? Kan de initiatiefnemer zijn stelling onderbouwen dat er mogelijk meerdere mensen onterecht achter de tralies zitten omdat zij een aanvullend onderzoek niet konden betalen?

De leden van de CDA-fractie vragen of de initiatiefnemer het niet van belang acht dat het vermoeden dat mogelijk meer mensen onterecht vastzitten, zich meer geconcretiseerd heeft dan in onderhavige initiatiefnota het geval is. Dit is volgens deze leden van belang, gelet op de mogelijke risico's van het voorstel, hetgeen waarop deze leden de initiatiefnemer nader zullen bevragen.

De leden van de PVV-fractie merken op dat de initiatiefnemer aangeeft dat in de huidige praktijk de gewezen verdachte moet aantonen dat er aanwijzingen zijn dat er mogelijk sprake is van een novum voor een geslaagd verzoek bij de procureur-generaal om een nader onderzoek. Maar is het niet zo dat het onderzoek bedoeld in artikel 461 Wetboek van

Strafvordering (Sv) juist is bedoeld om onderzoek te laten verrichten naar de aanwezigheid voor een grond voor herziening, waarbij het op basis van artikel 459 Sv ook al mogelijk is dat het bestuur van de raad van rechtsbijstand een raadsman kan toevoegen?

4. Voorstel

De leden van de VVD-fractie merken op dat in de initiatiefnota een overheidsfonds wordt voorgesteld om justitiële dwalingen te herstellen door bij gerede twijfel aanvullend technisch onderzoek mogelijk te maken. Deze leden zien bij het afleggen van werkbezoeken aan justitiële inrichtingen regelmatig dat deze vol zitten met veroordeelden die het slachtoffer zijn geworden van ernstige gerechtelijke dwalingen, als deze leden de verhalen van de veroordeelden moeten geloven. Voornoemde leden vragen dan ook hoe voorkomen kan worden dat te lichtzinnig wordt omgesprongen met het zwaarwegende middel van herziening. De aan het woord zijnde leden vragen in dit kader dan ook wat de initiatiefnemer verstaat onder «gerede twijfel». Is daar reeds enig handvat voor te bieden? In welk geval zou een zaak zich volgens de initiatiefnemer absoluut niet lenen voor financiële hulp bij het nader onderzoek? Kan de initiatiefnemer voorts aangeven welke handelingen dan wel onderzoeken exact in aanmerking zullen komen voor financiering door het overheidsfonds? Hoe is deze materie in andere Europese lidstaten geregeld? Wordt gebruik gemaakt van een dergelijk overheidsfonds? Zo ja, onder welke omstandigheden? Wat zijn de ervaringen daarmee? Zo nee, wat is de reden daarvan?

De leden van de PvdA-fractie delen de mening dat veroordeelden in de gelegenheid moeten kunnen zijn om een verzoek tot herziening te onderbouwen met aanwijzingen en dat daarbij technische onderzoek en de hulp van een advocaat nodig kan zijn. Eveneens delen deze leden de mening dat die kosten in veel gevallen niet door de veroordeelde zelf betaald kunnen worden en dat daarvoor een overheidsfonds een oplossing kan vormen. Voornoemde leden vragen echter hoe kan worden voorkomen dat het feit dat er een fonds is dat de kosten betaalt, er toe kan leiden dat veel veroordeelden tegen beter weten in gaan proberen om hun zaak voor herziening voor te dragen. De aan het woord zijnde leden willen geen financiële drempels die het aantonen van de onschuld belemmeren, maar willen evenmin dat het bestaan van een fonds een aanzuigende werking heeft op veroordeelden die ten onrechte menen dat hun vonnis voor revisie in aanmerking zou moeten komen. Voornoemde leden lezen dat het de bedoeling is dat een commissie van deskundigen of de Raad voor Rechtsbijstand moet bepalen of de financiering van technisch onderzoek uit het fonds vergoed moet worden. Deze leden begrijpen niet geheel hoe de veroordeelde of zijn advocaat zonder dat onderzoek wel bij die technische commissie of de Raad voor Rechtsbijstand zou kunnen aantonen dat er aanwijzingen zijn die revisie van de zaak bepleiten, maar waarom dat dan niet mogelijk zou zijn bij de procureur-generaal van de Hoge Raad. Geldt voor de procureur-generaal een zwaardere toets dan voor de technische commissie of de Raad voor Rechtsbijstand? Wie betaalt de kosten van een advocaat die gemaakt moeten worden voor het opstellen van een verzoek aan de technische commissie of Raad voor Rechtsbijstand in het geval de rechtszoekende dat niet zelf kan?

De leden van de PvdA-fractie lezen dat de initiatiefnemer voorstelt dat alvorens een veroordeelde een beroep kan doen op het voorgestelde fonds, daarover eerst een technische commissie dan wel de Raad voor de Rechtsbijstand zich dient te buigen. Heeft de initiatiefnemer een voorkeur voor de commissie of voor de Raad voor Rechtsbijstand? Zo ja, welke voorkeur en waar is die voorkeur op gebaseerd? Zo nee, waarom niet?

Kan de initiatiefnemer ook ingaan op de gronden waarop de technische commissie of de Raad voor Rechtsbijstand moet toetsen of er recht op een vergoeding uit het fonds bestaat? Volgt uit de tweede aanbeveling van de initiatiefnemer namelijk dat de Raad voor Rechtsbijstand de kosten van een advocaat in de voorfase van een herzieningszaak moet betalen niet ook dat het voor de hand zou liggen dat die Raad ook het genoemde fonds zou beheren?

De leden van de SP-fractie constateren dat de Minister van Veiligheid en Justitie tijdens de behandeling van de begroting van het Ministerie van Veiligheid en Justitie voor het jaar 2015 heeft aangegeven dat een overheidsfonds niet nodig is. Kan de initiatiefnemer daar uitgebreid op reageren?

Tot slot zijn deze leden benieuwd of de initiatiefnemer niet vreest dat straks elke min- of onvermogende veroordeelde een beroep zal (proberen te) doen op het overheidsfonds. Zo nee, waarom niet?

De leden van de CDA-fractie vragen de initiatiefnemer naar de risico's zoals die mogelijk verbonden zijn aan het voorstel, in het bijzonder de mogelijkheden van misbruik van gefinancierd forensisch onderzoek in combinatie met de uitvoering door particuliere onderzoeksbureaus en diensgevolge de financiële lasten voor de staat en de belastingbetaler alsmede een aantasting van het rechtsgevoel jegens slachtoffers en nabestaanden wanneer een toenemend aantal onderzoeken in de afzonderlijke casussen zou leiden tot de conclusie dat geen sprake is van een justitiële dwaling.

Ten aanzien van de voorgestelde vergoeding voor de advocatuur in de voorfase van een herzieningszaak vragen voornoemde leden, los van de nobele werkzaamheden die thans worden verricht om mogelijke justitiële dwalingen te onderzoeken, of dit geen verkeerde prikkel zou bewerkstelligen middels een ongebreideld aantal verzoeken tot gesubsidieerde rechtsbijstand, ook in die zaken waarin geen reëel zicht is op een justitiële dwaling. Ten aanzien van dit laatste aspect vragen deze leden ook in hoeverre een vergelijking met de huidige controlepraktijk van de Raad voor Rechtsbijstand wel opgaat, omdat de huidige controle voor een toevoeging is gebaseerd op de (feitelijke) informatie over het inkomen en vermogen van de rechtszoekende terwijl de voorgestelde controle zich zou moeten richten op de door de advocaat gemaakte inschatting van deskundigenkosten en forensisch onderzoek. Deze inschatting is echter gebaseerd op de waardering van bewijsmateriaal ten aanzien van een mogelijk novum. Valt deze waardering niet buiten de taakuitoefening van de Raad voor Rechtsbijstand?

Begrijpen de leden van de PVV-fractie het goed dat de initiatiefnemer een fonds wil voor een onderzoek om zo het verzoek om een onderzoek als bedoeld in 461 Sv te kunnen onderbouwen? Wat is de meerwaarde hiervan ten opzichte van artikel 461 Sv? Of wil de initiatiefnemer artikel 461, derde lid, sub a Sv aanpassen in die zin dat er geen sprake meer hoeft te zijn van aanwijzingen dat er mogelijk sprake is van een grond tot herziening, maar dat er nog slechts sprake hoeft te zijn van gerede twijfel?

Voornoemde leden vragen voorts of het vaak voor komt dat een verzoek als bedoeld in artikel 461 Sv wordt afgewezen met als reden dat er onvoldoende aanwijzingen zijn dat er mogelijk sprake is van een grond tot herziening terwijl die beslissing waarschijnlijk anders was geweest als er al geld beschikbaar was gesteld om die aanwijzingen aan te tonen. Zo ja hoe vaak? Dit gelet op het feit dat in artikel 462 Sv staat dat als de procureur-generaal een afwijkende beslissing neemt, hij dat expliciet moet motiveren en de veroordeelde bij een afwijkende beslissing het verzoek tot nader onderzoek in het kader van de herzieningsaanvraag

aan de Hoge Raad kan voorleggen. Daarbij kan de aanvrager zich beroepen op de inhoud van het advies.

De aan het woord zijnde leden merken op dat in het wetsvoorstel herziening ten voordele een evaluatie van de wet na vijf jaar wordt geregeld. Waarom wordt niet eerst de evaluatie van de Wet herziening ten voordele afgewacht?

De leden van de D66-fractie merken op dat de gevolgen van een onterechte veroordeling bijzonder groot zijn voor zowel de betrokkene als voor het vertrouwen in de rechtsstaat. Deze leden delen dan ook volmondig de opvatting dat voldoende mogelijkheden moeten bestaan om aan te tonen dat sprake is van een novum zodat nader onderzoek kan plaatsvinden. De Wet herziening ten voordele en de instelling van de adviescommissie afgesloten strafzaken hebben daarin al enige verbetering gebracht. Sinds 1 oktober 2012 is de Wet herziening ten voordele van toepassing. Deze wet beoogt middels een aantal voorzieningen veroordeelden te ondersteunen om onderzoek te doen, indien blijkt dat er gerede twijfel is over de juistheid van de veroordeling. Deze leden vragen de initiatiefnemer in hoeverre en op grond waarvan hij constateert dat die relatief nieuwe wet onvoldoende perspectieven biedt voor mensen die zich mogelijk onterecht in detentie bevinden. Voornoemde leden vragen de initiatiefnemer tevens nader toe te lichten op grond van welke feiten en omstandigheden blijkt dat het bestaan van aanwijzingen die aanleiding zijn tot nader onderzoek, niet eenvoudig wordt aangenomen door de adviescommissie dan wel procureur-generaal bij de Hoge Raad. Welke oorzaak ligt daaraan ten grondslag? In hoeverre heeft de initiatiefnemer overwogen om de drempel tot nader onderzoek namelijk aanwijzingen dat mogelijkerwijs sprake is van een novum, te verlagen in plaats van het instellen van een overheidsfonds of om alsnog een onafhankelijke Revisieraad voor te stellen? Waarom heeft initiatiefnemer van deze opties afgezien?

De initiatiefnemer noemt een commissie van deskundigen en de Raad voor Rechtsbijstand als mogelijke fondsbeheerders. Aan wat voor deskundigen denkt de initiatiefnemer en hoe verhoudt die commissie zich dan tot de adviescommissie afgesloten strafzaken? In hoeverre acht de initiatiefnemer het wenselijk dat het fonds zoals hij dat bepleit, bij de adviescommissie wordt ondergebracht?

5. Financiële consequenties

De leden van de PvdA-fractie vragen waarop de inschatting van de initiatiefnemer is gebaseerd dat het fonds jaarlijks 1 à 2 miljoen euro zou moeten kosten.

De leden van de CDA-fractie vragen of de initiatiefnemer niet een te lage inschatting heeft gemaakt ten aanzien van de financiële consequenties van zijn voorstel voor de Rijksbegroting. Dit gelet op de al eerder genoemde mogelijke risico's van ongebreidelde gebruik van extra toevoegingen en inschakeling van forensisch onderzoek. Deze leden vragen de initiatiefnemer ook naar de gemiddelde prijs van een vergoeding zoals die verstrekt zou kunnen worden en ook naar de gemiddelde kostprijs van een forensisch onderzoek, uitgesplitst naar de verschillende types van forensisch onderzoek waarvan thans veel gebruik wordt gemaakt in de fase voorafgaand aan de herzieningsprocedure. De aan het woord zijnde leden vragen of de initiatiefnemer heeft overwogen meer financiële prikkels te verwerken in zijn voorstel, bijvoorbeeld doordat bij niet toegewezen gefinancierde deskundigenonderzoeken, niet gehonoreerde herzieningsverzoeken en/of uiteindelijke rechterlijke conclusies dat geen sprake is van een justitiële dwaling, het voorgeschoten bedrag terugbetaald dient te worden door de aanvrager.

De leden van de D66-fractie merken op dat de initiatiefnemer voorstelt om een overheidsfonds in het leven te roepen zodat de veroordeelde in de voorfase noodzakelijk (forensisch) onderzoek en advocaatkosten kan betalen. Welke criteria zou dat fonds moeten hanteren om een beroep op dat fonds te kunnen honoreren? Hoeveel verzoeken tot uitkering uit het fonds verwacht de initiatiefnemer naar schatting jaarlijks? Met hoeveel euro zou dat fonds ten minste gevuld moeten zijn om aan de te verwachten verzoeken tegemoet te kunnen komen? Initiatiefnemer noemt 1 à 2 miljoen euro per jaar als niet nauwkeurig vast te stellen bedrag dat nodig zou zijn. Waar is dat richtbedrag precies op gebaseerd?

II. Reactie van de initiatiefnemer